

Мирјана Цукавац,
*секретар Сјољнопрговинске арбитраже
при Привредној комори Србије, Београд*

Нека питања надлежности арбитраже

Резиме

Арбитражни уговор је уговор којим странке подврђавају арбитражи све или одређене сторове који су настали или би могли настати између њих у погледу одређеног правног односа, уговорног или вануговорног. Објективне границе арбитражног уговора одређују да предмет спора пред арбитражом може бити само захтев који је обухваћен арбитражним уговором. Сви други захтеви изван граница арбитражног уговора остају изван надлежности арбитраже. Иако је принцип јасан, то не значи да је деловање арбитражног уговора у својим границама лишено свих контроверзи. У овом чланку аутор анализира нека питања везана за објективне границе арбитражног уговора с обзиром на мноштво различитих ситуација које се могу јавити у пракси и на која се мора дати одговор. Питање објективних граница арбитражног уговора разматрано је уз посебан осврт на одређене правне институције као што су продужење основног уговора, поравнање, новација и прелазна питања.

Кључне речи : *арбитражни уговор, поравнање, новација, прелазна питања.*

Увод

Сваки уговор може деловати само у оним оквирима које су одредиле странке које су га закључиле. Ни арбитражни уговор у овоме не представља изузетак што

значи да и арбитражни уговор има своје објективне и субјективне границе. Објективне границе одређују да предмет спора може бити само захтев који је обухваћен арбитражни уговором, било да је арбитражни уговор закључен у облику арбитражне клаузуле или компромиса. Субјективне границе одређују да се као странке у спору могу појавити само странке из арбитражног уговора.

Иако је принцип јасан, не значи да је деловање арбитражног уговора у својим објективним и субјективним границама лишено свих контроверзи. Управо супротно. У савременом арбитражном праву деловање арбитражног уговора у својим или чак и изван својих граница извор је многих полемика и супротстављених мишљења. У овом раду аутор је анализирао неке ситуације које постављају питање деловања арбитражног уговора у оквиру његових објективних граница. Од одговора на питање шта су границе арбитражног уговора и да ли арбитражни уговор делује у тим границама зависи и одговор на питање да ли арбитража може бити надлежна да одлучује у одређеној ствари.

Промене у материјалном односу

Током извршења уговора може се дестити да дође до одређених материјалних промена у правном односу које се могу односити на различите ситуације, као што су на пример, продужење уговора са или без измена појединих уговорних одредби, измена појединих уговорних одредби, промена идентитета самог уговора као и друго. Питање које се поставља је да ли арбитражна клаузула садржана у основном уговору може да се протегне и на те ситуације, уколико странке нису изричито предвиделе (нпр. апех-ом уговора) да ће се првобитно уговорена надлежност арбитраже односити и на уговорене промене.

И у овој ситуацији могућа су два решења. Једно је строго формалистичко које даје увек негативан одговор јер је несумњиво да у овом случају нису испуњени услови за пуноважност арбитражног уговора у погледу његове, по правилу писмене форме. Друго мишљење је флексибилније, а код нас га заступа проф. Познић.¹⁾ Према Познићу, одговор на постављено питање не мора бити увек исти већ ће зависити од околности сваког појединог случаја. Уколико настала материјална промена не мења истоветност односа, арбитража ће бити надлежна и за све промене. Уколико то није случај, већ је материјалном променом заснован неки нови правни однос, арбитражна клаузула остаје без дејства у односу на тај нови правни однос.

Продужење закљученог уговора конклюдентним радњама (тзв. ратихабитица)некад такође поставља питање промена у материјалном односу. Дешава се да странке у уговорима са одређеним роком трајања и после истека тог рока наставе да се понашају као да уговор још траје у ком случају се сматра да се уговор обнав-

1. *Боривоје Познић*, Границе арбитражног уговора, Рад за стручно саветовање „Арбитражно решавање међународних привредних спорова“, Београд, 18.-20. новембар 1987. стр. 6.

ља.²⁾ Тако, ако се радило о уговору о испоруци роба или вршењу услуга на одређени рок, ако једна страна настави да врши испоруке или услуге а друга страна се томе не противи, према општим правилима трговинског права важење првобитног уговора се продужава под истим условима, ако се томе не противи природа самог уговора, или ако из уговора или околности не проистиче да друга странка није хтела продужење важења уговора. Продужени уговор тада важи све док га једна од странака не откаже уз примерени отказни рок.³⁾ Но иако је несумњиво да се конклюдентним радњама продужило важење основног уговора, да ли се то исто може применити на арбитражни уговор с обзиром на његову аутономију у односу на основни уговор и обавезну писмену форму?

Иако се у случају ратихабиције по правилу не ради о промени у материјалном односу ипак у пракси нису били ретки случајеви да се постави питање да ли се арбитражни уговор из уговора чије се извршење наставило прећутном сагласношћу странака може „протегнути“ и на продужени уговор. Тако је Трговински суд Брисела у случају *Societe van Hopplynus v. Societe Coherent Inc.*⁴⁾ одбио аргументацију да се дејство арбитражног уговора може једино продужити у писменој форми, сматрајући да прећутно продужење уговора у коме је садржана арбитражна клаузула обухвата, такође и пуноважно продужење саме арбитражне клаузуле.

У неким случајевима постављало се питање и да ли је арбитража надлежна да расправља о томе да ли је дошло до пуноважног продужења основног уговора, било изричитог, било прећутног. У спору *Becker Autoradio v. Becker Autoradiowerk* спор између странака је настао око тога да ли је уговор који су склопиле на две године, а који је садржао арбитражну клаузулу, продужен за још пет година. Амерички суд је сматрао да је о овом питању надлежна да одлучује једино арбитража.⁵⁾

2. Закон о облигационим односима у члану 812. изричито предвиђа да се уговор о трговинском заступању који је закључен на одређено време сматра да је закључен на неодређено време уколико се такав уговор прећутно продужи.
3. Опште узансе за промет робом, бр. 36.
4. Трговински суд Брисела у одлуци од 5. октобра у случају *Societe van Hopplynus v. Societe Coherent Inc.*, *Revue de l'arbitrage* 1995, 311 коментар В. Hanotiau.
5. *Becker Autoradio v. Becker Autoradiowerk*, United States Court of Appeals, Third Circuit, 1978. 585 F. 2d39. У овом спору странке, америчка и немачка фирма, су закључиле уговор о ексклузивној дистрибуцији за период од две године. У уговору је било предвиђено да уколико желе продужење, странке су дужне да отпочну преговоре шест месеци пре датума његовог истека. Пре истека рока за продужење уговора странке су водиле преговоре али никад нису потписале уговор о продужењу важења уговора о дистрибуцији. Убрзо после протекла рока на који је уговор био закључен америчка фирма је иницирала судски поступак тврдећи да јој је немачка фирма усмено обећала да ће пристати на продужење уговора, а пошто обећање није испунила сматрала је да је дошло до повреде уговора. Упућујући странке да на арбитражи расправе спорно питање, амерички суд је подвукао да сви спорови који се тичу престанка или продужетка једног уговора проистичу из тог уговора и покривени су арбитражном клаузулом унетом у уговор.

Поравнање

Закључење вансудског (материјалноправног) поравнања је један од случајева промене у материјалноправном односу између странака. Уговором о поравнању лица између којих постоји спор или неизвесност о неком правном односу, помоћу узајамних попуштања, прекидају спор, односно уклањају неизвесност и одређују своја узајамна права и обавезе.⁶⁾ Основно правно дејство вансудског поравнања је да њиме настаје један нов облигациони однос. Но поред новог облигационог односа, који само представља модификацију старог односа, постоји и стари облигациони однос који се не гаси него остаје без ефекта јер су се странке договориле да се он не активира. Стари облигациони однос би се могао активирати у случају да поравнање буде поништено.⁷⁾ Поравнање најчешће нема карактер новације. Но уколико би поравнање било праћено и новацијом, претходни облигациони однос ће се угасити а такође и јемство и залога, као споредна права, која су била за њега везана.⁸⁾

Питање које се поставља је да ли арбитража може бити надлежна да расправи и спор проистекао из поравнања ако се арбитражна клаузула не помиње у уговору о поравнању а садрже је уговор или уговори из којих је поравнање проистекло?

Према мишљењу Познића,⁹⁾ коме се приклања и аутор, када арбитражна клаузула није изричито предвиђена уговором о поравнању треба разликовати два случаја: први је случај у коме истоветност односа није измењена, а други случај је у коме је поравнање праћено новацијом. У првом случају, арбитражна клаузула важила би и за спор из поравнања јер странке нису измениле идентитет првобитног посла, те се арбитражна клаузула, која се у овом случају може посматрати као споредно право може протегнути и на уговор о поравнању. Међутим, ако су странке уз поравнање извршиле и новацију, а у новом уговору се арбитражна надлежност и не помиње, за спор ће бити надлежан редовни суд, јер је клаузула из првобитног посла престала да постоји ако у поравнање није унесена зато што је промењен идентитет првобитног посла за који су његови учесници уговорили надлежност арбитраже.

Тако у спору који се водио пред Спољнотрговинском арбитражом при Привредној комори Југославије (СТА)Т - 27/97 арбитражна одлука донета 12. 10. 1998. год. странке, фирма из бившег ДДР-а „W“ и југословенско предузеће „А“ су били у пословним односима по основу пет уговора, који су сви садржали арбитражну клаузулу. По основу три уговора настала су одређена потраживања у корист фирме „А“ а по основу два у корист фирме „W“. Странке су 8. 9. 1993. г. констатовале

6. Члан 1089. став 1. Закона о облигационим односима.

7. Тако Рајџомир Слијепчевић: Коментар Закона о облигационим односима, Београд, 1995., стр. 1688.

8. Члан 1095. Закона о облигационим односима.

9. Б. Познић, наведено дело, стр. 7.

укупни салдо из ових односа у корист фирме „W“. Пошто фирма „A“ није измирила дуг фирма „W“ је покренула арбитражни поступак.

Тужена фирма „A“ је истакла приговор ненадлежности СТА јер споразум тужиоца и туженог од 8. 9. 1993. г. не садржи арбитражну клаузулу. Арбитри су одлучили да је арбитража надлежна уз следеће образложење:

„Тужилац је уз тужбу приложио уговор који је са туженим закључио дана 8. 9. 1993. г. Тај уговор не садржи клаузулу о арбитражном решењу спора. . . Тужени није оспорио да овај износ потиче из уговора бр. XV/85 и уговора бр. 6/1/88 који садрже арбитражну клаузулу. Поставља се само питање није ли дејство тих уговора престало због закључења уговора од 8. 9. 1993. г.

Према становишту проширеног Арбитражног већа уговором од 8. 9. 1993. г. нису успостављени неки нови уговорни односи између уговарача који су закључили уговоре бр. XV/85 и бр. 6/1/88, нити је због закључења новог уговора дејство та два уговора престало. Уговором од 8. 9. 1993. г. само је утврђено стање међусобних потраживања тужиоца и туженог по пет њихових ранијих уговора ради пребијања тих потраживања. Самим тим није престало ни дејство арбитражне клаузуле из тих уговора.“

Као што се из образложења арбитражне одлуке може видети, анализом чињеничног стања наведеног спора арбитри су констатовали да уговором о поравнању нису успостављени неки нови односи између странака, и да арбитражна клаузула важи и за спор који је настао поводом неиспуњења наведеног уговора, односно због неисплате износа по утврђеном салду, чиме је арбитражна пракса СТА усвојила становиште проф. Познића. Исто становиште је заузео и амерички суд у спору *Hart Enterprises International, Inc v. Anhui Provincial Import & Export Corp.*¹⁰⁾ Чињенично стање овога спора је било веома слично ономе из горе наведеног спора СТА: странке су закључиле поравнање по основу претходно закључених дванаест купопродајних уговора којима су регулисале динамику заосталих исплата проистеклих из ових уговора, а да сам уговор о поравнању није садржао арбитражну клаузулу о надлежности исте институционалне арбитраже коју су садржали сви претходно закључени уговори. Амерички суд је одбио да заснује своју надлежност и упутио странке на арбитражу истичући да је тужбени захтев из уговора о поравнању нераскидиво повезан са купопродајним уговорима који су сви садржали арбитражну клаузулу, те да се спорни однос има расправити пред арбитражом.

Осим у случају поравнања праћеног новацијом, према мишљењу аутора, и пуноважност и тумачење самог уговора о поравнању такође не би могло бити предмет одлучивања арбитраже уколико сам уговор о поравнању не би садржао арбитражну клаузулу.

10. *Hart Enterprises International, Inc v. Anhui Provincial Import & Export Corp.*, Unated States District Court, Southern District of New York, 1995. 888F. Supp. 587

Новација

Новација нужно проузрокује промене у материјалном односу. Она представља један од начина гашења уговора на основу сагласности странака где уместо првобитног, између странака настаје нови уговор, различит од претходног по свом предмету или основу. Према нашем праву, да би постојала новација потребно је да се кумулативно испуне одређени услови: да постоји првобитна облигација, да су се странке сагласиле да уместо старе, створе нову облигацију, да је та нова облигација различита по предмету или правном основу од старе и да странке имају намеру да својим споразумом остваре новацију, односно да постоји *animus novandi*.¹¹⁾ Без испуњења било кога од наведених услова нема ни новације а у случају поништења уговора о новацији сматра се да новације није ни било те да ранији уговор није ни престао да постоји.¹²⁾

Новација главног уговора, уколико се у новом уговору арбитражна надлежност не помиње третира се као један од начина престанка арбитражног уговора.¹³⁾ Већина аутора сматра да се домаћа арбитражна клаузула из првобитног уговора који се угасио не може протегнути и на нови уговор јер престанком одређеног правног посла престаје и одредба о надлежности арбитраже као акцесорни део уговора.¹⁴⁾

Да ли је извршена новација основног уговора чињенично је питање на које арбитражи морају дати одговор у сваком спорном случају. Тако у спору пред СТА Т-5/99, (арбитражна одлука донета 9. октобра 1999. год.) тужени је приговорио надлежности арбитраже због тога што је сматрао да је анексом који није садржао арбитражну клаузулу извршена новација основног уговора, чиме је овај престао да постоји, а самим тим отпала је надлежност арбитраже. Проширено арбитражно веће је одбило приговор туженог и огласило се надлежним:

„Проширено веће налази да се у конкретном случају не ради о новацији уговора од. . . у том смислу да је овај уговор престао да постоји закључењем анекса број. . . у коме није садржана арбитражна клаузула, како то истиче тужени, и то са разлога што нису испуњени услови из чл. 348. и 349. Закона о облигационим односима којима се регулише пренов (новација) као начин престанка обавезе.

. . . . Тако анексом број. . од. . , на коме тужени заснива своју тезу о постојању новације и следствено томе и приговор о ненадлежности ове арбитраже, странке су, сходно члану. . од. . (. . основног уговора) регулисале начин испуњења преци-

11. Институт новације у нашем праву регулисан је члановима 348.-352. ЗОО.

12. Члан 352. ЗОО.

13. Сагласно члану 350. став 3. ЗОО са престанком главног уговора престају и споредна права. У овом случају, арбитражни уговор се третира као споредни правни посао, то јест одступа се од принципа аутономије арбитражног уговора, правне фикције која има за циљ успостављање надлежности арбитраже и у случају када основни уговор није непуноважан или је престао да постоји.

14. За ово мишљење код нас *Познић*, наведено дело, стр. 7. У Француској: *Ph. Fouchard, E. Gailard u B. Goldman* u: *Traité de l'arbitrage commercial international*, Paris, 1996., стр. 454.

зирајући своје обавезе у смислу одредаба поменутог уговора, нарочито у погледу износа појединих дугованих рата и рокова њиховог доспећа, те питања власништва предметних возила. . . .

У овом анексу, као ни у другим писменим исправама које су биле предмет проведеног доказног поступка, није ничим била исказана намера странака (*animus novandi*) за новацију у смислу чл. 349. ЗОО. У том смислу, тужени није пружио одговарајуће доказе у овом арбитражном поступку.

По оцени Већа, а сходно чл. 349. ЗОО, већ та околност, сама за себе, довољна је да негира основаност приговора ненадлежности ове Арбитраже с позивом на новацију као начин престанка обавеза.

. . . Што се тиче предмета обвезе тужиоца, тај предмет није у овом поступку оспорен од стране туженог, што значи да је и предмет обвезе тужиоца остао непромењен у смислу анекса бр. I.

. Код оваквог чињеничног стања ствари, проширено Веће налази, да се у конкретном случају не ради о новацији уговора од. . . у смислу гашења постојеће обавезе у погледу предмета или правног основа предвиђеног у члану 348. ст. 1. и став 2. ЗОО, као и у чл. 349. ЗОО којим се предвиђа *animus novandi* као услов важности новације.¹⁵⁾

У међународној пракси било је међутим и одлука у којим је изнет правни став да новација основног уговора не повлачи за собом и престанак арбитражног уговора. Полазећи од принципа комплетне аутономије арбитражног уговора, Апелациони суд Париза је у једног својој одлуци пресудио: „Арбитражна клаузула поседује комплетну аутономију и пренос или новација основног уговора не могу за ефекат имати лишавање клаузуле њене ефикасности.“¹⁶⁾ Ова одлука коју је потврдио Касациони суд Француске наишла је на углавном неподељене критике на првом месту у самој Француској. У свом коментару Jarrosson сумња да принцип аутономије арбитражног уговора може имати толики домацај.¹⁷⁾ Гашење обавезе из основног уговора лишава арбитражну клаузулу свог објекта. У том случају једино се може поставити питање да ли је прећутно дошло до новације и саме арбитражне клаузуле.

Новација арбитражног уговора

Од случаја новације основног уговора треба разликовати питање новације саме арбитражне клаузуле, која се може извршити са или без новације основног уговора. Ситуација у којој би се ово питање поставило је када је уговором о новацији основног уговора била репродукована арбитражна клаузула из претходног угово-

15. Извод из одлуке Т- 5/99 од 9. октобра 1999. год.

16. Париз, 4. март 1986. г., Рев. арб. 1987. 167. Коментар *Ch. Jarrosson*. Жалбу против ове пресуде одбацио је Касациони суд: Cass. 1. егг сив. 10. мај 1988. г., Рев. арб. 1988. 639, Коментар *Ch. Jarrosson*.

17. *Ch Jarrosson*, *ibid.* као и *Ph. Fouchard, E. Gaillard u B. Goldman*, наведено дело, стр. 454.

ра било арбитражна клаузула која није идентична са првобитном већ на пример предвиђа надлежност друге институционалне арбитраже, *ad hoc* арбитраже уместо институционалне или обрнуто као и друге различите углавке. Иста ситуација се може поновити и без новације основног уговора када је на пример у потоњем анексу главног уговора, уговорена нова арбитражна клаузула која значајније одступа од првобитне. Према мишљењу проф. Познића чак и ако је надлежност исте арбитраже предвиђена и новим уговором то треба разумети тако да је првобитна арбитражна клаузула престала и у нови уговор унета нова.¹⁸⁾

У пракси нису ретки случајеви у којима странке после склапања основног уговора у његовим каснијим допунама мењају садржину арбитражне клаузуле. У пракси се уобичајено сматра да је првобитна арбитражна клаузула престала да важи и да је на снази она која је касније склопљена, под условом да су испуњени општи услови за њену пуноважност. Тако у спору пред СТА бр. Т-23/97, (арбитражна одлука донета 15. 04. 1999.) странке су основним уговором предвиделе „*надлежности међународног суда у Лондону*“ за све евентуалне спорове. У свом трговачком рачуну (фактури) коју је тужени као продавац доставио тужиоцу као купцу тужени је у посебној тачки навео: „*За све спорове надлежна је Сјољноирџовинска арбитража при Привредној комори Југославије у Београду*“. Арбитар појединац је ценио да је тужилац подизањем тужбе у којој се позвао на наведену тачку из фактуре туженог прихватио надлежност СТА, чиме је првобитно уговорена клаузула престала да постоји. У једном другом спору пред СТА, (Т-9/01, арбитражна одлука од 23. фебруара 2004. год.) странке су такође промениле првобитно уговорену арбитражну клаузулу. Наиме, странке су дуже времена биле у пословном односу који је био уређен низом генералних (главних) и посебних уговора. Првим уговором о производној кооперацији уговорена надлежност Арбитраже при трговинској комори Цириха, да би другим, трећим и каснијим уговорима била уговарана надлежност СТА. Странке у овом случају нису ни оспоравале надлежност СТА да расправи спорни однос у његовој целокупности.

Претходна питања

Претходна (прејудицијелна) питања су питања која се јављају у току арбитражног поступка о томе да ли постоји или не постоји неко право или правни однос од кога у целини или делимично зависи одлука арбитраже о главном питању. Уколико је правни однос обухваћен арбитражним уговором нема никакве дилеме да је арбитража надлежна да ово питање реши и да о томе донесе правоснажну одлуку. Дилеме ствара једино питање да ли је арбитража надлежна да решава о постојању односа од прејудицијелног значаја и у случају када овај однос није обухваћен арбитражним уговором.

18. Познић, наведено дело, стр. 7.

Неоспорно је да и арбитража као и суд може одлучити да прекине поступак ако сматра да је целисходније да ово питање реши надлежни орган. Но, једно од преимућства арбитраже је и то да је арбитражни поступак брз и ефикасан и свако одлагање би ишло на штету овог принципа. Из изнетог разлога већина теоретичара сматра да разлог целисходности налаже да се допусти могућност успостављања надлежности арбитраже за решавање претходних питања и у случају да ова нису обухваћена арбитражним уговором.¹⁹⁾ Зато у овом случају разлогу целисходности треба дати предност у односу на основни постулат да се надлежност арбитраже заснива и ограничава једино арбитражним уговором, што значи да арбитража може бити надлежна за решавање претходних питања и у случају када ова нису обухваћена арбитражним уговором. Изузетак би према проф. Познићу био случај када према закону који се примењује на арбитражни уговор ни редовни суд не би могао у грађанском спору одлучивати о таквом претходном питању.²⁰⁾ Уколико арбитража реши неко претходно питање које није покривено арбитражним уговором, ово решење није захваћено правном снагом арбитражне одлуке и о овом питању се може накнадно водити самосталан спор.

У смислу овог решења конципиране су и одредбе националних закона о арбитражи Италије и Француске који садрже посебне одредбе које се примењују на ово питање иако их огромна већина националних закона о арбитражи донетих у скорјој време уопште не помиње, па ни UNCITRAL-ов Модел-Закон. Према члану 819. италијанског Законика о грађанском поступку од 5. 1. 1994. год. који носи назив „Претходна питања“⁽²¹⁾ арбитража је надлежна да решава о свим питањима која се појаве у току арбитражног поступка, без обзира да ли су покривена или не арбитражним уговором, али под условом да спадају у надлежност арбитраже уопште, односно да су арбитрабилна. Још либералније решење садржи члан 1467. Новог Закона о грађанском поступку Француске од 14. 5. 1980.²²⁾ који изричито даје овлашћење арбитрама да решавају и питања везана за верификацију рукописа и фалсификата, питања која очигледно нису ни арбитрабилна.

19. Тако Б. Познић, наведено дело, стр. 3.

20. Б. Познић, *ibid.*

21. „Ако се, у току поступка, појави питање које по закону није арбитрабилно, арбитражи ће ако сматрају да питање које им је поверено зависи од решења тог претходног питања, прекинути поступак.

У свим другим случајевима арбитражи ће одлучити о свим питањима која се појаве у току арбитражног поступка.

У случајевима специфицираним у првом ставу рок предвиђен у чл. 820. ће бити обустављен до дана када једна од странака обавести арбитраже о доношењу правоснажне одлуке суда о претходном питању; ако тада остане мање од шездесет дана до истека рока, рок ће се аутоматски продужити на шездесет дана.“

22. „Осим супротног споразума арбитар је овлашћен да реши споредни спор око верификације рукописа или фалсификата, сагласно одредбама чланова 287. до 284. и члана 299.

У случају фалсификата, арбитар примењује члан 313. Рок арбитраже продужава да тече од дана када је арбитар одлучио о споредном питању (инциденту).“

Закључак

Преовлађујући став у модерном арбитражном праву је да је арбитража надлежна да решава све промене до којих касније дође у материјалном односу између странака уколико настала материјална промена не мења истоветност првобитног односа за чије решавање су странке уговориле надлежност арбитраже. Уколико то није случај, већ је материјалном променом заснован неки нови правни однос, арбитражна клаузула из првобитног уговора остаје без дејства у односу на тај нови правни однос. Што се тиче надлежности арбитраже да решава претходна питања, разлогу целисходности треба дати предност у односу на основни постулат да се надлежност арбитраже заснива и ограничава једино арбитражним уговором, па арбитража може бити надлежна за решавање претходних питања и у случају када ова нису обухваћена арбитражним уговором. Изузетак би једино био у случају када према закону који се примењује на арбитражни уговор ни редовни суд не би могао у грађанском спору одлучивати о таквом претходном питању.

**Mirjana Cukavac, Secretary General,
The Foreign Trade Court of Arbitration at
Chamber of Commerce and Industry of Serbia, Belgrade**

Certain Questions of Arbitration Jurisdiction

Summary

*Arbitration agreement presupposes an agreement between the parties to submit to arbitration all or certain disputes which have arisen or which may arise between them in respect of a defined legal relationship, whether contractual or not. The scope of the arbitration agreement *ratione materiae* means that a party can not be forced to arbitrate an issue unless the party clearly agreed to submit the dispute to arbitration. The issues outside the scope of the arbitration agreement can not be resolved by means of arbitration. Although this principle is clear, many questions could arise with respect to the scope of the arbitration agreement. In this article author elaborates certain questions of the scope of an arbitration agreement *ratione materiae* with respect to the number of different situations which may occur that give rise to difficulty which must be resolved. The scope of the arbitration agreement *ratione materiae* is discussed with special reference to the renewal of the original contract, settlement agreement, novation and preliminary issues.*

Key words : *arbitration agreement, settlement agreement, novation, preliminary issues.*